

Resultaten ouderenbehoefteonderzoek VUB (prof. Nico de Witte)

Seniorenforum met voorstelling van de resultaten van het ouderenbehoefteonderzoek op 22 juni 2023.

Foto : Marcel Schoeters

Op vraag van de SeniorenAdviesRaad besliste stad Lier enkele jaren geleden om het [ouderenbehoefteonderzoek van de V.U.B.](#) uit te voeren en financieren. Het ouderenbehoefteonderzoek is een brede bevraging van een grote groep senioren over leven en welzijn in Lier en geeft een goed beeld van wat senioren bezighoudt, wat hun bezorgdheden zijn en wat hen bezighoudt in het proces van ouder worden. De resultaten van dit onderzoek leest u verder in deze tekst en sluiten aan bij de presentatie die gemaakt werd door het team van professor Nico de Witte van de Vrije Universiteit Brussel .

Het hele proces van de uitvoering van het ouderenbehoefteonderzoek duurde zo'n 3 jaar (corona stak daar tijdelijk ook een vertragend stokje tussen), beginnend bij de introductie, de bevraging van 700 senioren in Lier/ Koningshooikt; de 'input' van alle gegevens in de computer en tenslotte de verwerking van de resultaten aan de VUB. Daaraan werkten dan ook heel wat vrijwilligers en personeelsleden van de stad mee.

De resultaten van dit onderzoek geven een goed beeld van de prioriteiten in het beleid van de Lierse senioren, het lokaal ouderenbeleidsplan voor de volgende jaren.

Heel wat vrijwilligers werkten mee om het ouderenbehoefteonderzoek in goede banen te leiden

Foto: Marcel Schoeters.

Situering van het project :

Het ouderenbehoefteonderzoek vindt plaats sinds 2004, ondertussen al in meer dan 200 Vlaamse gemeenten en steden. In sommige gemeenten vond het onderzoek reeds meermaals (2 of 3 keer plaats), wat de mogelijkheid geeft om evoluties te zien. In Lier vond dit onderzoek tot nog toe 1 keer plaats. De bevraging in Lier gebeurde bij 700 senioren (60+), die uitgekozen werden op basis van loting. Op die manier werden verschillende (ook meer kwetsbare) doelgroepen bereikt. Bewoners van woonzorgcentra werden niet bevraged, oa. omdat de bevraging te uitgebreid was voor deze (vaak heel oude) doelgroep en een groot deel van de vragen niet relevant voor hen waren. De cijfers worden steeds vergeleken met de cijfers van provincie Antwerpen en Vlaanderen. Deze laatste zijn wel het resultaat van onderzoek pré-corona.

Resultaten :

SOCIODEMOGRAFISCHE INDICATOREN :

➤ *Slide 9* – bevrageden volgens leeftijdsklasse :

- 60-69 jaar : 46.6%
- 70-79 jaar : 35%
- +80 jaar : 18.4%

Bij de + 80-jarigen werden iets minder mensen bevraged dan gemiddeld in provincie Antwerpen/ Vlaanderen. Mogelijk speelt hier de invloed van corona mee, gezien het grote aantal overlijdens bij deze doelgroep ?

➤ *Slide 10* – bevrageden volgens geslacht :

- Mannen : 46.8%
- Vrouwen : 53.2%

- Globaal (en ook in Lier) werden minder mannen dan vrouwen bereikt voor het onderzoek.
- *Slide 11* – bevroagden volgens leeftijdsklasse in functie van geslacht:
 - Opvallend is dat – naarmate de leeftijd stijgt, zowel in Lier als over heel Vlaanderen - meer vrouwen dan mannen bevroagd werden.
- *Slide 12* – bevroagden volgens burgerlijke staat :
 - De grootste groep van de bevroagden (68.1%) is gehuwd. Een niet onaanzienlijke groep (26.5%) is alleenstaand (partner overleden, nooit gehuwd of gescheiden). Gezien de huidige beleidskeuzes rond ‘ageing in place’ (mensen zo lang mogelijk thuis laten wonen) en vermaatschappelijking van de zorg (inzetten op zorg door het eigen netwerk van senioren), ligt hier een grote uitdaging voor de toekomst: wie zal zorgen voor al deze alleenstaande senioren?
 - Opvallend : In Lier ligt het aantal gescheidenen opmerkelijk hoger dan in de rest van Vlaanderen. Gescheidenen leven dan ook vaker in stedelijk gebied. Het aantal echtscheidingen neemt bovendien steeds meer toe, ook op hogere leeftijd. De groep alleenstaande senioren zal maw. nog toenemen en toont de noodzaak van ‘zorg’ voor deze groep aan.
- *Slide 13* – bevroagden volgens opleidingsniveau/ inkomen :
 - Opvallend : Lier telt duidelijk meer hoogopgeleide senioren, in vergelijking met de cijfers in de provincie Antwerpen/ Vlaanderen. Dit hangt samen met een eerder hoog inkomen en gevoel van rondkomen (*slides 14 en 15*) en betere gezondheid (*slides 48 ev.*)
 - Niettegenstaande deze hoge cijfers, geeft 29.7% (=1/3) aan moeilijk te kunnen rondkomen met dit inkomen, wat toch een behoorlijk grote kwetsbare groep is.

HUISVESTING :

- Huisvesting is één van de uitdagingen die gepaard gaat met de vergrijzing van de bevolking. De trend van ‘ageing in place’ (senioren wensen ouder te worden in de eigen woning) wijst op het belang van goede, aangepaste huisvesting. Bij een onaangepaste woning verliezen mensen de ‘regie’ over het eigen leven.
- *Slide 18* – eigenaarschap van de woning :
 - In Lier is 75.8% van de senioren eigenaar van de woning, wat iets minder is dan in de rest van de provincie Antwerpen/ Vlaanderen. Het percentage (privé)-huurders (14.1%) en andere (bvb vruchtgebruik 6%) ligt dan weer iets hoger dan elders.
 - Ter vergelijking: in Nederland bvb is slechts 50% van de senioren eigenaar van een woning. Dat hangt oa samen met het feit dat Nederlanders vaker in hun leven verhuisd zijn.
- *Slide 20* – woonvorm
 - In Lier wonen opvallend minder senioren in een eengezinswoning (58.2%) dan in een appartement (36.4%) in vergelijking met de rest van Vlaanderen. Slechts een heel kleine groep kiest voor andere woonvormen zoals kangoeroewonen, groepswonnen,

inwonen bij kinderen, ...). Hieruit kunnen we afleiden dat senioren het liefst zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen.

- Als we ervoor willen zorgen dat mensen de regie over hun eigen leven zo lang mogelijk kunnen behouden, dan is het van groot belang dat ingezet wordt op 'leeftijdsbestendig' wonen/ bouwen (bvb voldoende doorgang in appartementen/ woningen voor rolstoelen of rollators; voldoende brede deuren; inloopdouches; geen drempels, ...). Hier ligt een grote uitdaging voor het woonbeleid van de toekomst, niet enkel voor senioren, maar ook voor jongere doelgroepen (bvb gezinnen met jonge kinderen, mensen met een fysieke beperking)

- *Slides 22 en 23* - onaangepastheid van de woning :
 - 85% van de Lierse senioren vindt zijn/haar woning niet aangepast aan de leeftijd/ het ouder worden (matig tot ernstig). 31% vindt de woning zelfs ernstig onaangepast (= 1/3 !). Deze cijfers komen overeen met de rest van Vlaanderen, maar wijzen eveneens op het belang van inzetten op een leeftijdsvriendelijk woonbeleid.
 - Ter vergelijking : In Denemarken bvb is dit niet het geval, oa omdat men er 20 jaar geleden reeds via allerlei campagnes inzette op het aanmoedigen van mensen om tijdig te verhuizen met het oog op het ouder worden.

- *Slides 25 tem 30* - woning zo laten zoals ze is of aanpassen :
 - +72% van de bevroegde senioren wenst de woning te laten zoals ze is, ongeacht de (on)aangepastheid van de woning. Slechts 38% wenst de woning aan te passen.
 - Als men vanuit het (lokale) beleid inzet op mensen aanmoedigen om tijdig de woning aan te passen of te verhuizen, dan doet men dat best bij de 60-plussers. Voor de groep +80-jarigen is dit te laat.

- *Slide 32* - alternatieven voor de huidige woning :
 - 14.4% ziet zichzelf verhuizen naar een serviceflat. Alle andere alternatieve woonvormen halen een veel lager cijfer. Slechts 5.2% wenst te verhuizen naar een woonzorgcentrum.

- Verhuisd afgelopen 10 jaar?
 - 29.9% van de Lierse senioren (opvallend meer dan in de rest van de provincie Antwerpen/Vlaanderen !) is de afgelopen 10 jaar verhuisd. De reden hiervan is niet helemaal duidelijk. Heeft het te maken met de ligging van de stad? Of is er een groter aanbod aan appartementen?
 - Een groter aantal appartementen wil nog niet zeggen dat ze leeftijdsbestendig zijn. Maw. ook hieruit blijkt het belang van inzetten op leeftijdsbestendig bouwen ! (wat niet automatisch gebeurt door projectontwikkelaars/ architecten)
 - Verhuizen betekent ook altijd: een nieuw netwerk opbouwen; eveneens een hele uitdaging.

BUURT :

- Naarmate mensen ouder worden, spendeert men meer tijd in de buurt. Een leeftijdsvriendelijke buurt is dan ook een garantie op langer thuis kunnen wonen ('ageing in place')

- *Slide 38* : leefsituatie ifv infrastructuur :

- Lierse senioren hebben het meest hinder van verkeersdrukke in de wijk (48.9%), lawaaihinder (24.5%) en te weinig voorzieningen in de wijk (24%, zie ook slides 41). Wellicht leidt minder verkeersdrukke ook tot minder lawaaihinder.
 - Opvallend: op alle vlakken (behalve ongezellige wijken) scoort Lier hoger dan provincie Antwerpen/ Vlaanderen.
- *Slide 39* : leefsituatie ifv doelgroepen
 - 27% (bijna 1/3) geeft aan te weinig kennissen in de wijk te hebben. Gelet op de grote groep alleenstaande senioren (*slide 12*) loert het gevaar van eenzaamheid (zie slide 64 ev.) hier om de hoek. Blijven inzetten op kansen om het netwerk van senioren te versterken, is dan ook erg belangrijk.
- *Slide 41* : Basisvoorzieningen die men mist in de wijk :
 - 34.5% van de Lierse senioren mist een bankkantoor in de buurt. +-25% mist andere zaken zoals bakker, slager, kruidenier, postkantoor.
 - Rekening houdend met het feit dat vooral +80-jarigen niet altijd zo mobiel meer zijn, ligt hier een grote uitdaging.
- *Slide 43* : Voorzieningen mbt mobiliteit :
 - 29.6% (=1/3 senioren!) vindt dat er onvoldoende openbare toiletten in de stad zijn. 23.3% vindt dat er niet genoeg rustbanken in de stad zijn. Voldoende rustbanken en openbare toiletten betekenen dat mensen mobieler zijn, vaker uit huis kunnen gaan en draagt bij tot langer zelfstandig thuis wonen. Een uitdaging voor het Lierse beleid?
 - Openbare toiletten zijn niet enkel van belang voor senioren, maar voor alle leeftijdscategorieën.
- *Slide 45* : voorzieningen mbt ontspanning :
 - Lier scoort goed voor wat betreft het aanbod aan ontspanningsmogelijkheden. De cijfers ivm wat Lierse senioren missen op dit vlak zijn eerder laag.

GEZONDHEID EN ZORG :

- Gezondheid is een belangrijke factor bij het ouder worden. De mate waarin men gezond is/ blijft, is bepalend voor de mate waarin men zelfstandig kan blijven of net hulp nodig heeft.
- *Slide 48* : gezondheidsbeperking bij inspanningen :
 - Opvallend : globaal is er in het hele ouderenbehoefteonderzoek sinds 2004 een spectaculaire verbetering op dit vlak. Maw. Senioren vandaag zijn gezonder dan 20 jaar geleden !
 - Lierse senioren zijn globaal gezien ook gezonder dan hun leeftijdsgenoten in de provincie Antwerpen/ Vlaanderen.
- *Slide 49* : gezondheidsbeperking bij het leveren van zelfzorg :
 - Ook hier scoren Lierse senioren beter dan elders in Vlaanderen.
 - Toch ervaart gemiddeld 12% van de senioren beperking bij sociale activiteiten, het huishouden of dagelijkse acties zoals eten, aankleden, douchen.
 - Opmerkelijk : de cijfers spreken het beeld van senioren die altijd 'hulpbehoevend' zijn tegen.

- *Slide 51* : hulp nodig voor ?
 - 95% heeft geen hulp nodig voor persoonlijke zorg. Toch heeft 17.2% van de senioren hulp nodig bij het huishouden.

- *Slide 53* : valfrequentie :
 - 17.2% van de senioren valt 1 à 2 keer per jaar. Tel daar het aantal mensen bij die 3 à 4 keer per jaar valt (8.4%), dan komen we op meer dan 25%. Hangt dit cijfer samen met de onaangepaste woningen ...?
 - Als lokaal bestuur kan men hierop inspelen door :
 - i. Voldoende groot aanbod aan opleidingen rond valpreventie en motivering van het belang hiervan.
 - ii. Sensibilisering rond het belang van veilige woninginrichting

- *Slide 54* : ondervoeding :
 - 10.4% van de senioren in Lier is ondervoed ! Dat is 1/10. 15.9% loopt het risico op ondervoeding. Samen is dat 26.3%.
 - Voeding is niet enkel fysiek van belang, maar ook een sociaal gebeuren !

INFORMELE EN FORMELE HULPVERLENING :

- *Slide 58* : hulp nodig voor ?
 - Zie info bij *slide 51*

- *Slides 59 tem 61* : Hulp van familie/ professionelen/ diensten :
 - Meer dan 45% krijgt hulp van de partner en/of de kinderen.
 - De huidige trend van vermaatschappelijking van de zorg waarbij voor zorg aan senioren sterk in de richting van het eigen netwerk (kinderen) wordt gekeken (mantelzorg), houdt ook wel risico's in. De kinderen van senioren zijn vaak zelf nog aan het werk; werken langer; zorgen ondertussen ook voor (klein)kinderen (cfr zie *slide 92*) en wonen vaker verder van de (groot)ouders. Maw. mantelzorg is/ kan (om verschillende redenen) niet altijd het antwoord op zorg voor senioren (zijn).
 - 45.5% van de senioren krijgt hulp van een poetsdienst : dit is meer dan elders in Vlaanderen.
 - Opvallend: de hulp door huisarts of thuiszorgdiensten is opmerkelijk lager dan elders in Vlaanderen. De reden hiervan is niet helemaal duidelijk.

WELZIJN :

- *Slides 64 tem 66* : Eenzaamheid :
 - +- 10% van de Lierse senioren is ernstige eenzaam. Ernstige eenzaamheid betekent dat men hulp nodig heeft om zich niet meer eenzaam te voelen, bvb vervoer naar activiteiten. Zonder die hulp van anderen blijft men eenzaam. 27.2% voelt zich matig eenzaam. Samen is dit 37%, een niet onaanzienlijk cijfer (dat mogelijk in realiteit nog hoger ligt, rekening houdend met het feit dat mensen soms schroom hebben om eenzaamheid toe te geven).
 - Opvallend : bij projecten die eenzaamheid tegen willen gaan, wordt vaak gefocust op de +80-jarigen. Cijfers tonen nochtans aan dat ernstige eenzaamheid ongeveer even

vaak (10%) voorkomt bij alle 60-plussers ! Belangrijk om weten in de strijd tegen eenzaamheid !

- Wel voelen vrouwen zich iets vaker ernstig eenzaam dan mannen.

➤ *Slides 67 tem 72* : multidimensionele kwetsbaarheid :

- Kwetsbaarheid is veel meer dan enkel fysieke kwetsbaarheid (bv loopsnelheid). Vaak ligt de focus bij kwetsbaarheid enkel op het fysieke aspect. Kwetsbaarheid kan bv ook psychisch (mentaal), sociaal (eenzaamheid vs hebben van een netwerk) of omgevingskwetsbaarheid (onaangepastheid van woning en buurt waardoor men kwetsbaar kan worden) zijn.
- Opvallend: globaal scoren Lierse senioren beter op het vlak van totale kwetsbaarheid dan elders in de provincie Antwerpen/ Vlaanderen. Toch scoort 17.5% hoog op het vlak van totale kwetsbaarheid, wat geen klein percentage is (bijna 1/5!).
- Op het vlak van ernstige psychische kwetsbaarheid scoren Lierse senioren hoger dan elders (10.1%). Speelt hier de invloed van corona mee?
- De cijfers van sociale kwetsbaarheid zijn dan wel lager dan elders in Vlaanderen, maar toch aanzienlijk hoog : 18.5% is ernstig sociaal kwetsbaar, 57.2% middelmatig sociaal kwetsbaar. Dat betekent dat meer dan 75% (3/4 !) een onvoldoende sterk netwerk rond zich heeft !
- Ook nog dit: onderzoek rond het effect van beeldbellen (een trend die meer toegepast wordt, ook bij senioren, sinds corona), geeft aan dat beeldbellen wel de sociale eenzaamheid doet dalen (mensen hebben meer contact), maar de emotionele eenzaamheid daarom niet (mensen voelen zich niet altijd minder eenzaam), ondanks het vaker beeldbellen.

➤ *Slide 74 tem 76* : Onveiligheidsgevoelens :

- Lierse senioren voelen zich opvallend minder ernstig onveilig (13.4%) dan elders in Vlaanderen.
- Dat gevoel van onveiligheid situeert zich vooral in het verkeer (37.5%, meer dan elders in Vlaanderen). Dit komt overeen met de cijfers ivm verkeersdrukke en lawaai (cfr *slide 38*)
- Lierse senioren hebben dan weer opvallend minder angst om lastig gevallen te worden op straat (19.1%), roof, diefstal of inbraak (24.1%) dan hun leeftijdsgenoten in de rest van Vlaanderen.

➤ *Slide 77* : problemen gerelateerd aan informatie en ontspanning :

- Lierse senioren hebben opvallend minder last met het invullen van formulieren, maar toch geeft 25.5% aan hier moeite mee te hebben. Wellicht speelt de rol van de toenemende digitalisering hier een rol in en toont dit het belang aan van een meervoudige aanpak op dit vlak (digitaal/ telefonisch/ papier/ afspraak).
- 1/3 Lierse senioren ervaart een gebrek aan informatie. 27.5% inspraak ervaart een tekort aan participatiemogelijkheden. Beide cijfers liggen hoger dan elders, ondanks de grote moeite die er vaak gestoken wordt in pogingen tot participatie van inwoners.

MOBILITEIT :

➤ *Slide 78 tem 80* : eigen en publieke vervoersmiddelen :

- Opvallend : Lierse senioren verplaatsen zich voornamelijk te voet (75.9%), met de (elektrische) fiets (totaal : 73.6%) en met de wagen (72.2%). Vreemd genoeg staat het hoge cijfer van vervoer met de wagen wat in contrast met het hoge cijfer voor hinder door verkeersdrukke en lawaai. Maw. Lierse senioren geven aan vaak last te hebben van verkeersdrukke, maar dragen er zelf in grote mate aan bij.
- In Lier wordt minder vaak (10.2%) tram of bus genomen dan elders in Antwerpen (13.1%)/ Vlaanderen (12.6%) .

VERENIGINGSLEVEN :

- *Slides 81 tem 87* : (senioren)verenigingen
 - Lierse senioren scoren opvallend minder goed dan hun leeftijdsgenoten in de rest van Vlaanderen voor wat kennis (77.8%) en lidmaatschap (11.9%) van seniorenverenigingen betreft; evenals het lidmaatschap (34.8%) van andere verenigingen betreft.
 - Toch geeft 39.6% aan potentieel lid te willen worden van een seniorenvereniging, wat dan weer net iets meer is dan elders in de provincie Antwerpen/ Vlaanderen. Hier liggen dus nog wel wat promotiekansen voor de Lierse (senioren)verenigingen, op voorwaarde dat ze de juiste promotiestrategie gebruiken. Onderzoek wijst uit dat het persoonlijk aanspreken, de mond-aan-mond-reclame hierin het best werkt.

MAATSCHAPPELIJKE BIJDRAGE VAN OUDEREN :

- *Slides 89 – 90* : (potentieel) vrijwilligerswerk :
 - In tegenstelling tot de cijfers over lidmaatschap van (senioren)verenigingen, scoren Lierenaars dan weer beter dan elders als het over vrijwilligerswerk gaat : 24.6% van de senioren doet vrijwilligerswerk; 31.6% geeft aan dat mogelijk nog wel te willen doen. Ook hier zitten kansen voor het werven van vrijwilligers, op voorwaarde dat de juiste strategie (persoonlijke aanpak !) gebruikt wordt.
- *Slide 92* : opvang kleinkinderen :
 - Een groot deel van de senioren (39.1%) zet zich in voor de opvang van de kleinkinderen. Dat is een aanzienlijke groep, zij het iets minder groot dan elders. Zij spelen dan ook een grote rol in de huidige crisis in de kinderopvang.

TEVREDENHEID OVER DIENSTVERLENING :

- *Slides 93 tem 104* : Tevredenheid over ...
 - Lierse senioren zijn globaal heel tevreden over gemeentelijke diensten, OCMW, openbaar vervoer, politie, culturele voorzieningen, dienstencentra, huisvuilophaling en containerpark en sportvoorzieningen.
 - Heel wat minder tevreden zijn de Lierenaars over de staat van de voetpaden; een probleem dat zich over heel de provincie Antwerpen/ Vlaanderen situeert.

Hebt u een vraag of reactie bij dit verslag/ onderzoeksrapport? Stuur dan een mail naar senioren@lier.be of telefoneer naar de seniorenconsulent (03/491.67.76.)